

Mediation door Leerlingen

Trudy Busweiler	1547679
Carmen Schilperoord	1589576
Kirsten van der Klein	1519138
Makiz Safi	1518767
Noella Moreno	1589506
Sabine Zuidhoek	1587171
Allena Husicic	1589889

Voorwoord

In het kader van de minor 'Conflicthantering & Mediation' van de Hogeschool Utrecht is er een onderzoek gedaan naar mediation onder leerlingen (ook wel peermediation genoemd).

De opdrachtgever is "Stichting Mediation door Leerlingen- Amsterdam". De contactpersoon bij deze organisatie is Ronald Westerbeek. Ronald Westerbeek is mediator, trajectleider en senior trainer binnen deze organisatie.

De stichting heeft de vraag gesteld om onderzoek te doen naar mediation onder leerlingen. Dit is door middel van deskresearch en fieldresearch gedaan. Uit deze bevindingen is vervolgens een conclusie, discussie en advies opgesteld.

Trudy Busweiler

Carmen Schilperoord

Kirsten van der Klein

Makiz Safi

Noëlla Moreno

Sabine Zuidhoek

Allena Husicic

Utrecht, januari 2011.

Samenvatting

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de *Stichting Mediation door Leerlingen* te Amsterdam en de Hogeschool Utrecht. In dit onderzoeksrapport wordt de hoofdvraag beantwoord. Deze luidt als volgt: *Wat is het effect van mediation door leerlingen?*

Het doel van het onderzoek is het vergroten van de geloofwaardigheid van het positieve effect van mediation door leerlingen. Daarnaast zijn er twee deelvragen opgesteld:

- *Wat voor effect heeft 'mediation door leerlingen' op de leerlingen?*
- *Wat voor effect heeft 'mediation door leerlingen' op de school?*

De bovengenoemde deelvragen zijn beantwoord op basis van deskresearch (literatuuronderzoek) en fieldresearch (interviews). Het literatuuronderzoek bestaat uit onderzoeksgegevens uit boeken, artikelen en websites. De interviews betreffen diepte-interviews, die zijn afgenomen bij een tweetal scholen. De interviews dienen de resultaten uit het literatuuronderzoek te bevestigen.

Deelvraag 1: Wat voor effect heeft 'mediation door leerlingen' op de leerlingen?

Hierin wordt besproken welke positieve effecten er zijn gevonden vanuit literatuuronderzoek en de interviews. Het literatuuronderzoek toont aan dat de effecten met betrekking tot peermediation binnen basisscholen als volgt zijn; zelfvertrouwen, zelfredzaamheid en omgang met andere. Opvallend is het feit dat de diepte-interviews bovenstaande effecten bevestigen. Ditzelfde geldt voor de tweede deelvraag.

Deelvraag 2: Wat voor effect heeft 'mediation door leerlingen' op de school?

De effecten die vanuit het literatuuronderzoek en de interviews zijn gebleken, betreft effecten op leraren, effecten op leerlingen en effecten op het schoolklimaat.

Onderzoeksuitkomsten

Leerlingen leren door peermediation nieuwe vaardigheden en kennis met betrekking tot conflictbeheersing. Deze vaardigheden kunnen bruikbaar zijn in het privéleven van de leerlingen waardoor escalaties voorkomen kunnen worden.

Peermediation op scholen wordt ondersteund door conflictoplossend onderwijs. Dit is onderwijs dat bestaat uit lessen over de omgang met conflicten en de beginselen van mediation. De leerlingen ontwikkelen hierdoor empathie, ervaren emotionele steun en gaan nieuwe hechte relaties aan. Daarbij leren zij hun woede beheersen en begrip te tonen naar anderen. Een gunstig gevolg, waar zowel ouders als directie en leraren op gefocust zijn, is de afname van het pestgedrag.

Daarnaast zijn er nog vele positieve effecten voor leraren, zoals een verminderde werkdruk en een lagere emotionele belasting. En over het algemeen verbetert het schoolklimaat, waardoor zowel leerlingen, leraren als alle andere betrokkenen peermediation als zeer positief beoordelen.

Inhoud

Voorwoord.....	2
Samenvatting.....	3
Inhoud	4
Inleiding	6
1. Aanleiding en onderzoeksplan	7
1.1 Aanleiding.....	7
1.2 Doelstelling.....	7
1.3 Doelgroep	8
1.4 Vraagstelling.....	8
1.5 Probleemstelling.....	8
1.6 Theoretische ondersteuning.....	8
2. Methoden.....	11
2.1 Operationalisering.....	11
2.2 Deskresearch	11
2.3 Fieldresearch	11
2.4 Kwalitatief onderzoek.....	11
3.1 Gegevensanalyse	12
3.2 Diepte interviews.....	12
3.3 Populatie en eventuele steekproefbepaling	12
3.4 Steekproef	12
3.5 Respons verhogende maatregelen.....	12
4.1 Deskresearch	13
4.1.1. Deelvraag 1	13
Effecten op leraren.....	18
Effecten op schoolklimaat	20
Implementatie van ‘mediation door leerlingen’	21

Aandachtspunten	22
Conclusie	22
4.2 Fieldresearch	23
5. Conclusies en discussie.....	28
5.1 Conclusie.....	28
5.2 Discussie	30
Literatuurlijst	33
Boeken.....	33
Internet.....	33
Artikelen	33
Overig	34
Bijlage A: Interview 1.....	36

Inleiding

In opdracht van de *Stichting Mediation door leerlingen* te Amsterdam en de Hogeschool Utrecht is dit onderzoek gedaan binnen een termijn van zeven weken. Het doel van het onderzoek is de geloofwaardigheid van een positief effect van peermediation, door voldoende literatuuronderzoek te bevestigen. Om dit doel te bereiken is de volgende hoofdvraag opgesteld: *Wat is het effect van 'mediation door leerlingen' binnen het basisonderwijs?* De bijbehorende deelvragen zijn:

- *Wat voor effect heeft 'mediation door leerlingen' op de leerlingen?*
- *Wat voor effect heeft 'mediation door leerlingen' op de school?*

Ronald Westerbeek is de opdrachtgever. Het onderzoek bestaat uit deskresearch en fieldresearch. De opdrachtgever heeft het grootste deel van de literatuur aangereikt. Tevens heeft hij scholen geselecteerd voor het fieldresearch. De uitkomsten van deze onderzoeken zijn in dit onderzoeksrapport opgenomen en aan elkaar gekoppeld.

Dit onderzoeksrapport bestaat uit 6 hoofdstukken. In hoofdstuk 1 staat de aanleiding en het onderzoeksplan beschreven. In hoofdstuk 2 staan de methoden beschreven. Daarna wordt in hoofdstuk 3 de keuze voor het data verzamelinginstrument toegelicht. In hoofdstuk 4 zijn de resultaten beschreven. Daarna volg in hoofdstuk 5 de discussie en conclusie met tot slot in hoofdstuk 6 aanbevelingen.

Met het onderzoek is getracht kritisch te kijken naar het fenomeen peermediation. Hopelijk geeft dit u als lezer de nodige nieuwe inzichten en zult u overtuigd raken van de vele positieve effecten van peermediation op basisscholen.

1. Aanleiding en onderzoeksplan

In dit hoofdstuk is de aanleiding voor het onderzoek terug te vinden. Daarnaast wordt de doelgroep met de bijbehorende vraagstelling omschreven.

1.1 Aanleiding

“Mediation door leerlingen” is een onderwijstraject waarin de gehele school leert omgaan met conflicten. Ieder mens heeft vaardigheden in zich om op een constructieve wijze met conflicten om te gaan. Het doel van “Mediation door leerlingen” is dat de deelnemers deze vaardigheden bewust gaan inzetten. Deze vaardigheden worden dan ook gemakkelijk opgepikt en in de praktijk gebracht door de deelnemers van het traject. “Mediation door leerlingen” leert de deelnemers de vaardigheden hiertoe en levert op deze manier een duurzame bijdrage aan een veilig klimaat in de school en de samenleving. Schoolorganisaties kiezen steeds meer voor ‘evidence based’ programma’s in het curriculum om de kwaliteit van het aangeboden onderwijs te kunnen aantonen en waarborgen. Het aanbod van Stichting Mediation door Leerlingen is gebaseerd op meerdere aannames en veronderstellingen, waarvan slechts enkelen in het verleden zijn ‘bewezen’ in Amerikaans onderzoek. Veel van deze informatie is gebaseerd op ervaringskennis van de trainers- ontwikkelaars. Voor de geloofwaardigheid en de verdere ontwikkeling van het traject is het dan ook van belang dat er meer bewijsmateriaal beschikbaar is (in de vorm van onderzoeksresultaten) die de resultaatverwachting staven. (Groothuis, M., & Westerbeek, R., 2010)

1.2 Doelstelling

Het is een onderzoek vanuit een organisatie waar de auteurs van dit document geen deel aan nemen. De onafhankelijkheid van de auteurs is van belang. Het onderzoek wordt uitgevoerd en daarbij is minimaal contact over andere werkzaamheden binnen de organisatie. De samenwerking met de organisatie is belangrijk. De afstemming tussen de auteurs en de organisatie is van belang om aan de overeenkomende verwachtingen te voldoen. Er zal dus veel overlegd worden over het draagvlak van het onderzoek.

De verantwoordelijkheid van het onderzoek ligt bij de auteurs, maar er is vanuit de organisatie voldoende controle over de uitvoering. De belangen bij het onderzoek zijn voor beide partijen hetzelfde; Er moet een kwalitatief onderzoek komen (bundeling/samenvatting) van bestaande onderzoeken naar effecten, waar de organisatie iets aan heeft en de auteurs/ studenten iets aan bij kunnen dragen en van kunnen leren.

Stichting Mediation door Leerlingen dient voorzien te worden van een overzicht van Amerikaanse en Europese onderzoeken (inventarisatie maken van verrichte onderzoeken, publicaties en een globale vermelding van de uitkomsten per onderzoek, zodanig dat het leesbaar en begrijpelijk aangeboden kan worden aan de klanten van de organisatie) die verricht zijn naar de effectiviteit van lesprogramma’s voor:

- Conflicthantering door leraren

- Conflicthantering door leerlingen
- Invoering van peermediation (met een team van getrainde peermediators in de school).

(Groothuis, M., & Westerbeek, R.,2010)

1.3 Doelgroep

Het document richt zich op directeuren van basisscholen, zij moeten uiteindelijk het effect inzien van peermediation. Inhoudelijk is er ingegaan op leerlingen van basisscholen en de betrokkenen van peermediation op de school. Het literatuuronderzoek en het veldonderzoek meet dan ook de effecten van de leerlingen en de betrokkenen.

1.4 Vraagstelling

De centrale vraag is:

Wat is het effect van “mediation door leerlingen” (of peermediation) binnen het basisonderwijs?

De bijbehorende deelvragen zijn:

1. *Wat voor effect heeft “mediation door leerlingen” (of peermediation) op de leerlingen?*
2. *Wat voor effect heeft “mediation door leerlingen” (of peermediation) op de school?*

1.5 Probleemstelling

Op dit moment is er onvoldoende bewijsmateriaal beschikbaar om zo de geloofwaardigheid van een positief effect van “mediation door leerlingen” te bewerkstelligen.

1.6 Theoretische ondersteuning

Het onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek. Dit betekent dat er benodigdheden zijn die gebruikt gaan worden. Deze benodigdheden betreffen literatuur over peermediation; de effecten hiervan op kinderen en op de school.

Daarbij wordt een vragenlijst opgesteld aan de hand van de onderbouwende literatuur met betrekking tot deze effecten. De resultaten zullen beschreven worden in het literatuuronderzoek en het veldonderzoek. Door middel van de onderstaande tekst is de vragenlijst opgesteld die in bijlage A&B staat en hierdoor wordt de gevonden literatuur onderbouwd vanuit de praktijk.

1.6.1. Theoretische onderbouwing

(Bijlage A&B: Vragenlijsten)

Mogelijke positieve effecten

Er is uit verschillende onderzoeken naar voren gekomen dat peermediation een positief effect heeft op de leerlingen. Uit het onderzoek ‘*The effectiveness of peer mediation in a low-ses rural elementary*’ school van S.K Bell, J.K Coleman, A. Anderson en J.P Whelan blijkt peermediation een positief effect te hebben op betere academische prestaties, een betere

houding ten opzichten van het conflict, een verhoogde zelfredzaamheid en verminderde discipline problemen (Bell, Coleman, Anderson, Whe, & am, 2000).

Uit het onderzoek *'Pupils resolving disputes: succesful peer mediation schemes their secrets.'*

van Hilary cremin is gebleken vanuit een training voor de personeelsleden om, om te gaan met conflicten, dat de schoolcultuur positief veranderd. De resultaten hebben betrekking op leerlingen tussen 9-10 jaar. De leerlingen hebben de vaardigheden van de leraren geleerd waardoor er een verhoogd zelfvertrouwen is ontstaan, minder wordt gepest, gevoel van empowerment word vergroot en de agressiviteit bij leerlingen nam af (Cremin, 2002).

Daarnaast leren kinderen door peermediation communiceren. De communicatie zorgt ervoor dat leerlingen leren communiceren zodat zij conflicten kunnen oplossen (Timmer, Leeuwen, Sipma, Dieleman, Willigen, & Vermeulen, 2010). Dat de communicatie word bevorderd van leerlingen, word niet alleen bevestigd in dit onderzoek maar ook in het onderzoek van Nick McWilliam. Hierin word ook genoemd dat de peermediation het inlevingsvermogen (empathie) van leerlingen bevordert (McWilliam, 2010).

Weerstand

Weerstand blijkt volgens het onderzoek *'The effectiveness of peer mediation in a low-ses rural elementary school'*, van S.K.Bell, J.K.Coleman, A.Aderson en J.PWhelan (2000) een groot probleem bij het slagen van mediation. Weerstand kan ontstaan doordat decanen overlast zijn een er geen tijd, noch geld beschikbaar is om het mediationproces te laten slagen. (Bell, Coleman, Anderson, Whe, & am, 2000) Daarnaast kan neutraliteit een belangrijke factor zijn die van invloed is op de slaging van mediation (Timmer, Leeuwen, Sipma, Dieleman, Willigen, & Vermeulen, 2010). Er zijn verschillende onderzoeken gedaan waarin men heeft onderzocht vanaf welke leeftijd kinderen zich neutraal kunnen opstellen. Uit een onderzoek van Hogeschool Utrecht is gebleken dat kinderen uit groep zes (9jarige) in staat zijn neutraal op te treden tijdens een mediationgesprek. Kinderen in deze leeftijdscategorie zouden niet moeten bemiddelen tussen conflicten waar vriendjes, vriendinnetje, broertjes en zusjes bij betrokken zijn. De neutraliteit kan hiermee in gevaar komen. De kans is groot dat de kinderen een mening zullen vormen over de inhoud van het conflict, waardoor dan een bepaalde vorm van partijdigheid zal ontstaan (Timmer, Leeuwen, Sipma, Dieleman, Willigen, & Vermeulen, 2010).

Betrokkenen

Er zijn in het onderzoek *'Pupils resolving disputes: succesful peer mediation schemes their secrets'* van Hilary Cremin drie scholen onderzocht doormiddel van vragenlijsten. Er is uit één van de drie scholen gebleken dat het programma niet geheel is geïmplementeerd. Waardoor er geen volledige onderzoeksresultaten beschikbaar zijn. Er is wel bekend dat de directeur van de school zijn personeel te hoog had ingeschat waardoor het programma peermediation is mislukt. Uit deze bevinding blijkt dat de betrokkenheid van personeel en ouders in en om de school van belang is (Cremin, 2002).

Leeftijd & geslacht

Uit het onderzoek van D.W. Johnson, R. Johnson, J. Mitchell, B. Cotton, D. Harris en S. Louison (2001), blijkt dat mediation een positief effect heeft op kleuterklassen. Scholen zouden volgens het onderzoek mediation kunnen beginnen in de kleuterklassen en kinderen vanaf deze zeer jonge leeftijd leren problemen op te lossen door middel van bemiddeling, (Johnson, Johnson, Mitchell, Cotton, Harris, & Louison, 2001). De trainingen dienen hiervoor wel afgestemd te worden op de leeftijdscategorie (McWilliam, 2010).

Uit onderzoek blijkt dat de trainingen de meeste effecten hebben als zij onderverdeeld zijn op sexe (Johnson, Johnson, Mitchell, Cotton, Harris, & Louison, 2001). De mediation wordt over het algemeen uitgevoerd door twee leerlingmediators. De voorkeur voor de samenstelling van de bemiddelaars gaat over het algemeen uit naar één jongen en één meisje (Timmer, Leeuwen, Sipma, Dieleman, Willigen, & Vermeulen, 2010).

Alternatieven

Naast de confrontatie aangaan met het conflict, door middel van mediation, zijn er ook nog andere conflicthanteringsstrategieën die vaak herkend worden bij kinderen, zoals het ontlopen, negeren en het agressief aanpakken van een conflict. Deze strategieën blijken vaak minder effectief, omdat hierbij minder gewerkt wordt aan het behouden van een goede relatie, maar meer gericht zijn op het vernietigen van de relatie (Johnson, Johnson, Mitchell, Cotton, Harris, & Louison, 2001).

Leraren en schoolomgeving

Bij de openbare basisschool in Brookvale (Australië) is er een onderzoek uitgevoerd naar peermediation. Uit het onderzoek zijn verschillende therapeutische effecten van onderwijzend personeel naar voren gekomen, ter gevolgen van peer mediation die toegepast wordt op de school.

Genoemde therapeutische effecten van onderwijzend personeel waren:

- Minder emotionele belasting
- Minder werkdruk
- Verhoogde jobtevredenheid
- Verminderde stress
- Verbeterde schoolomgeving

Alle leraren waren van mening dat peermediation een positief effect heeft, op studenten, leraren en de leeromgeving (McWilliam, 2010).

Echter zijn er een drietal onderzoeken (Dudley, 1995; Dudley, Johnson en Johnson, 1996; Johnson en Johnson, 1997) die het positieve effect op het schoolklimaat niet hebben kunnen aantonen. Terwijl deze meta-analyse op middelbare scholen wel de positieve gevolgen hebben aangetoond die de studenten ervaren wat betreft de kennis over conflictprocessen, de positieve houding ten opzichte van conflicten en de verhoging van de bereidheid om verschillende onderhandelingstechnieken te gebruiken (Jones, 2004).

Een ander onderzoek dat is uitgevoerd door Smith, Daunic, Miller, en Robinson (2002) m.b.t. een evaluatie van een curriculum-gebonden peermediation gedurende vier jaar toonde wederom geen verbetering van de perceptie van zowel leerlingen als leraren van het schoolklimaat. Een reden hiervoor zou kunnen zijn, dat niet alle leraren peermediation in hun curriculum hadden opgenomen (Jones, 2004).

2. Methoden

Dit is een explorerend onderzoek dat bestaat uit desk-en fieldresearch, de vormgeving hiervan staat beschreven in dit hoofdstuk.

2.1 Operationalisering

Het onderzoek is een vorm van 'explorerend onderzoek'. Bij explorerend onderzoek gaat het om het ontdekken van verbanden of verschillen tussen kenmerken binnen een specifieke groep (Fisher & Julsing, 2008).

Binnen het onderzoek wordt nagegaan wat het effect van mediation door leerlingen is binnen het basisonderwijs. Het onderzoek zal gerealiseerd worden door middel van deskresearch en fieldresearch.

2.2 Deskresearch

Tijdens het literatuuronderzoek zal er gekeken worden naar bestaande literatuur over het effect van "mediation door leerlingen" op leerlingen binnen het basisonderwijs. Hiervoor zullen diverse recente artikelen, boeken en andere bronnen worden bestudeerd. Het literatuuronderzoek is verdeeld in twee deelvragen die terug te vinden zijn bij paragraaf 1.4.

2.3 Fieldresearch

Naast het literatuuronderzoek zal er een veldonderzoek plaatsvinden waarbij (diepte-) interviews zullen worden uitgevoerd. De interviews zullen worden afgenomen bij de leraren van diverse basisscholen. Dit veldonderzoek zal plaatsvinden bij deelnemende scholen aan het traject "mediation door leerlingen" (peermediation). Hierbij zal worden nagegaan in hoeverre de resultaten uit het literatuuronderzoek overeen komen met de praktijkervaringen. De respondenten zullen at random worden gekozen. Hierbij wordt er ook wel gesproken over een steekproefonderzoek. (Fisher, T., & Julsing, M. T., 2008)

2.4 Kwalitatief onderzoek

Het onderzoek zal volgens bepaalde richtlijnen verlopen, zodat het onderzoek betrouwbaar en valide is. De interviews die zullen worden afgenomen zijn gebaseerd op het vooronderzoek, vanuit daar is er een verantwoording geschreven voor de gestelde vragen. Een risico die verbonden is aan de afname van de interviews is de mogelijkheid dat de respondenten sociaal wenselijk antwoorden. Om te voorkomen dat de validiteit van het onderzoek aangetast wordt, is er geprobeerd de kans op sociaal wenselijke antwoorden te

verkleinen door één-op-één interviews af te nemen, per telefoon. Om de validiteit te behouden, zal er een duidelijke structuur aangehouden worden in de interviews. (Brinkman, 2006).

2.5 Kwantitatief onderzoek

Bij kwantitatief onderzoek gaat het erom dat gedurende het onderzoek, voldoende interviews worden afgenomen, om een zo goed mogelijk beeld te schetsen. Echter wordt er meer aandacht besteed aan kwalitatief onderzoek dan aan kwantitatief onderzoek.

3. Keuze data verzamelinginstrument

In dit hoofdstuk wordt er gedetailleerd beschreven op welke manier er data is verzameld.

3.1 Gegevensanalyse

Gedurende dit onderzoek wordt er op zoek gegaan naar onderzoeken om zo tot de gestelde doelstelling te komen. Door middel van de onderzoeken kunnen deze bestaande gegevens geanalyseerd worden en de doelstelling behaald.

3.2 Diepte interviews

De diepte interviews die worden afgenomen, zullen worden afgenomen bij de leraren van het basisonderwijs. De interviews zullen gestructureerd worden afgenomen aan de hand van een opgestelde vragenlijst. De interviews worden per telefoon, één op één afgenomen. Tijdens het afnemen van de vragenlijst, is er ruimte voor doorvragen en verduidelijking van de vraagstellingen.

3.3 Populatie en eventuele steekproefbepaling

De populatie betreft de betrokkenen rondom het “mediation door leerlingen” (peermediation) proces. Door gebrek aan kennis over deelnemende scholen is de keuze gemaakt om de connecties te gebruiken van de opdrachtgever en met Dhr. Westerbeek af te stemmen. Dhr. Westerbeek heeft contactgegevens overhandigd van twee scholen. Bij deze twee scholen zijn er interviews afgenomen, dit was met de mediator coördinatoren.

3.4 Steekproef

De steekproef die gaat worden afgenomen is een selecte steekproef. Dit houdt in dat een element terug komt in de steekproef als de onderzoeker dat heeft bepaald in overeenstemming met de opdrachtgever.

3.5 Respons verhogende maatregelen

- Het persoonlijk langsgaan bij de populatie.
- Van te voren inlichten over de komst.
- Mensen duidelijk maken wat de bedoeling is van het onderzoek.
- Mondeling afnemen van enquêtes.
- Persoonlijk afnemen en apart nemen de leraren.

- Goede indeling van de vragen in het interview.
- Waardering laten blijken bij het afnemen van het interview.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het deskresearch en de resultaten van het fieldresearch terug te vinden.

4.1 Deskresearch

4.1.1. Deelvraag 1

Beantwoording op deelvraag 1: Wat voor effect heeft 'mediation door leerlingen' op de leerlingen?

Peermediation is een opkomend fenomeen. Naar de effecten van het conflictoplossend onderwijs¹ is weinig onderzoek gedaan. Echter komt er in verscheidene onderzoeken naar voren dat de onderzoekers de effecten van peermediation bevestigen (T.S. Jones, 2000) (S.K. Bell, 2000) (D.W. Johnson, 2001). Het onderzoek naar de effecten van peermediation is moeizaam vanwege het feit dat er een tijd overheen moet gaan om aan te kunnen tonen wat de effecten zijn. Een school moet dus langer werkzaam zijn met deze vorm van geschilbeslechting voordat er een verandering aan getoond kan worden (T.S. Jones, 2000).

Uit onderzoek is gebleken dat er verschillende effecten zijn van peermediation. De effecten die inmiddels bekend zijn met betrekking tot peermediation op basisscholen worden toegelicht. De effecten die hieronder besproken worden, zijn:

- Zelfvertrouwen en zelfredzaamheid
- Omgang met andere leerlingen

Zelfvertrouwen en zelfredzaamheid

Uit meerdere onderzoeken blijkt dat de gemoedstand van leerlingen verbeterd door peermediation. De leerlingen krijgen meer zelfvertrouwen en ervaren een vergrote zelfredzaamheid. Het zelfvertrouwen en de zelfredzaamheid vloeit voort uit de wetenschap dat leerlingen zelf conflicten aan kunnen pakken en hiervoor over de juiste kennis en vaardigheden beschikken.

Het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden en een positief zelfbeeld vergroot de zelfredzaamheid. De definitie van zelfredzaamheid is; zichzelf kunnen helpen (M.J. Koenen, J.B. Drewes 1992). Het begrip zelfredzaamheid kan specifiekere worden geformuleerd als "Het vermogen om dagelijkse algemene levensverrichtingen zelfstandig te kunnen verrichten"

---

¹ Onderwijs dat bestaat uit lessen over de omgang met conflicten en de beginselen van mediation.

(Onbekend, 2010). Wanneer iemand optimaal zelfredzaam is, is hij onafhankelijk van anderen.

Volgens Erikson bevinden basisschool leerlingen, zich in een psychosociale ontwikkelingsstadium dat vlijt-versus-minderwaardigheid² wordt genoemd. In dit stadium ontwikkelen leerlingen probleemoplossende competenties, waardoor zij in het dagelijks leven met problemen om kunnen gaan. Ze kunnen ideeën omzetten in doelstellingen en ervaren dat het bevredigend is om productief te zijn (Doerfler, 1995). Hiermee proberen zij ook een plek in de sociale wereld te verwerven. Succes leidt in dit stadium tot gevoelens van bekwaamheid en competent zijn (C.G. Boeree, 2006).

Leerlingen vellen hiermee ook oordelen over zichzelf, ze schatten hun eigenwaarde in. Over het algemeen groeit de eigenwaarde van de leerlingen. Leerlingen die een sterk gevoel van eigenwaarde hebben belanden in het cyclus van succes. Een sterk gevoel van eigen waarde leidt tot hoge verwachtingen over prestaties, waardoor de leerling zich meer inspant en minder angst ervaart, wat vervolgens weer leidt tot daadwerkelijk succes (R. Feldman, 2009). Wanneer leerlingen deelnemen aan peermediation en daarbij positieve veranderingen ervaren, is de kans van slagen ook groter (H. Cremin, 2002) (N. McWilliam, 2010) (S.K. Bell, 2000).

Door peermediation toe te passen op scholen, bevordert men de ontwikkeling van gevoelens van bekwaamheid en competent zijn bij leerlingen. Leerlingen leren bemiddelingsvaardigheden aan, die zij vervolgens toe passen bij leeftijdsgenoten. Conflicten worden hiermee (vaak) opgelost, waarna alle de betrokkenen een bevredigd gevoel ervaren. Dit blijkt ook uit onderzoek van William N. MC. 100% van de leerlingen die hebben deelgenomen aan het onderzoek gaf aan zich beter te voelen na afloop van de mediation. 74,3% gaf bij hetzelfde onderzoek aan zich gelukkig te voelen na deelname aan peermediation (N. McWilliam, 2010).

De geïnterviewde mediationcoördinatoren geven aan dat het zelfvertrouwen van de leerlingen in zekere mate toeneemt door middel van peermediation (R. Fidder, 2011) (Y. Zijlstra, 2011). Op sommige scholen ontvangen de leerlingen een certificaat in het bijzijn van een groot publiek, dat bestaat uit leerlingen, ouders en leraren (R. Fidder, 2011). De leerlingen voelen zich hierdoor vereerd en erkend, waardoor hun zelfvertrouwen toeneemt. Behalve dat peer mediation vaak een oplossing biedt voor het conflict, is peer mediaton ook laagdrempeliger voor leerlingen, dan bijvoorbeeld het benaderen van leraren. Een docent heeft een bepaalde machtspositie binnen de school, waardoor leerlingen vaak angstig zijn om over het conflict te praten (Y. Zijlstra, 2011). Ook dit draagt bij aan een bevredigend gevoel van de betrokkenen. De uitkomsten van de interviews staan in hoofdstuk 4.2 fieldresearch.

---

² Een stadium waarin leerlingen probleemoplossende competenties ontwikkelen, waardoor zij in het dagelijks leven met problemen om kunnen gaan.

Moeilijkheden leiden tot gevoelens van mislukking en onvermogen, die een demotiverend effect opleveren, waardoor leerlingen bijvoorbeeld minder hun best gaan doen op school (R.S. Feldman, 2009). Minderwaardigheid ontwikkelt een leerling bijvoorbeeld door harde afwijzingen van de leraren, leeftijdgenoten of ouders (C.G. Boeree, 2006). Een leerling ontwikkelt hierdoor ook een negatief zelfbeeld en belandt in een cyclus van mislukkingen die moeilijk te doorbreken is. Een zwak gevoel van eigen waarde, leidt tot lage verwachtingen over prestaties, waardoor een leerling zich minder inspant en grote angst ervaart, wat vervolgens weer leidt tot daadwerkelijke mislukking (R.S. Feldman, 2009). Andere, minder positieve conflicthanteringsstrategieën als ontlopen en het vertonen van agressief gedrag gedurende het conflict, kunnen leiden tot gevoelens van afwijzing en mislukking. Leerlingen ervaren geen erkenning, voelen zich vaak ongehoord en onbegrepen. Op korte termijn kunnen deze strategieën wel effectief zijn, het biedt de leerlingen op dat moment de mogelijkheid afstand te nemen van de conflictsituatie (Y. Zijlstra, 2011), maar het biedt geen oplossing voor het conflict (R. Fidler, 2011).

Het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden en een positief zelfbeeld vergroot de zelfredzaamheid. De definitie van zelfredzaamheid is; zichzelf kunnen helpen (M.J. Koenen, J.B. Drewes 1992). Het begrip zelfredzaamheid kan specifieker worden geformuleerd als "Het vermogen om dagelijkse algemene levensverrichtingen zelfstandig te kunnen verrichten" (Onbekend, 2010) Wanneer iemand optimaal zelfredzaam is, is hij onafhankelijk van anderen.

De onafhankelijkheid van leerlingen heeft een positief effect op de eigenwaarde van henzelf. Hoe meer een leerling zelfredzaamheid is, hoe minder hij zijn omgeving belast. Zelfredzaamheid bevordert dan ook de acceptatie van de omgeving en vergroot de kans een plek te vinden binnen de maatschappij, wat participatie in de samenleving mogelijk maakt. De mate van zelfredzaamheid, wordt bepaald door de volgende handelingsgebieden:

De American Occupational Therapy Association (AOTA) heeft een ADL-lijst (Activiteit van het dagelijks leven) opgesteld met als doel een gezamenlijk terminologie te creëren. De belangrijkste onderdelen van ADL met betrekking tot peermediation zijn:

- Sociale relaties onderhouden
- Functionele communicatie
- Reactie op noodsituaties

(M.D. Berg, Y. Stegehuis, I. Tensen en I. Verdouw, 2010)

In een interview met betrekking tot peermediation op basisscholen, verteld de heer R. Fidler het volgende: "studentmediators kunnen de geleerde vaardigheden en het mediationproces die ze dagelijks op school in de praktijk uitvoeren ook in hun privé leven gebruiken. Mochten zij in hun privé leven ook in aanmerking komen met bepaalde conflicten dan zullen zij heel snel weten hoe ze daarmee om moeten gaan, om te voorkomen dat het conflict escaleert" (R.

Fidder, 2011). Dit bevestigt wederom de verhoogde zelfredzaamheid van leerlingen door peermediation.

Omgang met anderen

Uit onderzoek blijkt ook dat er bij de leerlingen ook daadwerkelijk groei in kennis over conflict processen is, een positieve houding en bereidheid te onderhandelen (B. Dudley, 1995) (D.W. Johnson, 1996) (D.W. Johnson R. J., 1997). De omgang met anderen verbeterd hierdoor.

In een interview verteld mediationcoördinator Y. Zijlstra dat zij een opmerkelijk verschil ziet bij de leerlingen in de omgang met elkaar. De leerlingen leren op een volledig andere manier naar het conflict te kijken. In plaats van een conflict te zien als een probleem, zien zij het als een kans (Y. Zijlstra, 2011). Leerlingen ervaren dat ze hun woede kunnen beheersen en begrip kunnen tonen naar anderen toe. In een breder opzicht verbeterd dit de schoolklimaat en de omgeving in positieve zin. De leerlingen hebben betere relaties binnen de school en het pesten binnen de school wordt aanzienlijk verminderd (H. Cremin, 2002) (N. McWilliam, 2010). Mevrouw Y.Zijlstra benoemd in het interview dat het positieve effect van mediation op pesten, de hoofdreden is, dat de school met het programma is gestart (Y. Zijlstra, 2011).

Het pesten verminderd, zoals genoemd en daarbij krijgen leerlingen met gedragsproblemen een betere houding. De aanpak van disciplineproblemen op een school zoals schorsing, komt minder voor. De leerlingen met gedragsproblemen ervaren minder ontevredenheid en tonen in mindere mate agressie (D.W. Johnson, R. Johnson, J. Mitchell 2001)

Peermediation stimuleert het ontwikkelen van vriendschappen die op verschillende manieren van invloed zijn op de ontwikkeling van de leerlingen. Leerlingen verschaffen nieuwe informatie van hun sociale omgeving en zichzelf. Het biedt leerlingen emotionele steun, voorkomt dat zij het doelwit van agressie worden en het stelt ze in staat om de vaardigheden te oefenen die ze helpen hechte relaties aan te gaan met anderen (J. Harris, 1998).

Populariteit speelt een belangrijke rol binnen vriendschap. Over het algemeen gaan de populairdere leerlingen meer om met andere populaire leerlingen en de minder populaire leerlingen met hun minder populaire klasgenoten. Populariteit heeft ook te maken met het aantal vrienden dat een leerling heeft. Populaire leerlingen maken gemakkelijker vrienden en hebben daardoor over het algemeen ook meer vrienden. (R.S. Feldman, 2009)

Er zijn verschillende karaktereigenschappen die populariteit bevorderen. Populaire leerlingen scoren over het algemeen hoog op het gebied van sociale competenties. Zij zijn daardoor beter in staat emoties van anderen te herkennen en kunnen daardoor ook beter inspelen op emoties van anderen. Daarnaast zijn ze over het algemeen humoristisch en communicatief (F. Thomasian en Coats, 1999, 23,237-249). Door peermediation ontwikkelen leerlingen meer, nieuwe sociale competenties die hun populariteit en daarbij het aangaan van vriendschappen stimuleert. Aan de geïnterviewden is gevraagd op schaal van één (niet) tot

vijf (volledig) aan te geven in hoeverre peermediation een positief effect heeft op het ontwikkelen van empathie en communicatieve vaardigheden bij leerlingen. De geïnterviewden schreven een zeer hoge score toe aan de deze vragen (R. Fidder, 2011), (Y. Zijlstra, 2011).

Een ander kenmerk is dat populaire leerlingen beter in staat zijn sociale problemen op te lossen. Op scholen ontstaan regelmatig conflicten. Het toepassen van succesvolle strategieën helpt leerlingen om beter sociaal te functioneren, wat effect heeft op de zelfredzaamheid (Laursen, Hartup en Kopas, 1999, 42, 76-102)

Aandachtspunten

Om binnen een school peermediation mogelijk te maken en de bovenstaande effecten zichtbaar te krijgen bij de leerlingen zijn er een aantal aandachtspunten;

- Peermediation is zoals hierboven genoemd effectief als leerlingen erachter staan. Dit kan gecreëerd worden als de leerlingen goede training krijgen en beschikken over verschillende strategieën voor het omgaan met conflicten. (D.W. Johnson, 2001)
- De leerlingen kunnen in kleuterklassen al getraind worden, zodat de omgang met een mediator als normaal wordt ervaren. Ze leren dan problemen neer te leggen bij de mediator.
- De hierboven genoemde trainingen dienen gericht te zijn op jongens- jongens- training en meisjes-meisjes training omdat gemixte conflicten niet frequent genoeg zijn voor de aandacht in een dergelijke training (D.W. Johnson, 2001).
De mediationssessies zelf kunnen wel worden begeleidt door één mannelijke en één vrouwelijke bemiddelaar. Uit de interviews is immers gebleken dat dit erg goed werkt (R. Fidder, 2011).
- Gedurende de trainingen leren de leerlingen hun neutraliteit te bewaken. Uit de ervaringen van de geïnterviewden is gebleken dat de leerlingen dankzij de trainingen goed om kunnen gaan met hun neutraliteit (R. Fidder, 2011). De mediationcoördinator kan de leerlingen vragen of zij zichzelf in staat achten neutraal op te treden gedurende de mediation. Indien een leerling moeite heeft met de onpartijdigheid, wordt de mediation overgelaten aan een andere mediator. Daarnaast wordt er vaak voor gezorgd dat leerlingen geen mediation doen bij klasgenoten (Y. Zijlstra, 2011).

Conclusie

De effecten van peermediation op leerlingen worden nogmaals toegelicht:

- Het zelfvertrouwen van leerlingen wordt vergroot door peermediation toe te passen. Het gevoel van bekwaamheid en competent zijn bij leerlingen wordt bevordert;
- Het vergroten van het gevoel van bekwaamheid en competent zijn, stelt de leerlingen in staat over zichzelf te oordelen (eigenwaarde). Leerlingen die een sterk gevoel van eigenwaarde hebben belanden in een cyclus van succes;

- Leerlingen kunnen een gevoel van mislukking en onvermogen ervaren doordat zij niet de juiste conflicthanteringstrategieën hanteren;
- Een positief zelfbeeld kan leiden tot een vergrote zelfredzaamheid van leerlingen. Zelfredzaamheid van leerlingen bevordert de acceptatie van de omgeving;
- De leerlingen maken een groei in hun ontwikkeling op het gebied van: kennis van conflicten, processen van conflicten, een positieve houding ten opzichte van conflicten en zijn bereid te onderhandelen. Hierdoor wordt de omgang met andere leerlingen verbeterd. Het schoolklimaat wordt hiermee bevordert waardoor binnen de school pesten en agressief gedrag verminderd;
- Peermediation stimuleert het ontwikkelen van vriendschappen. Leerlingen verschaffen nieuwe informatie van hun sociale omgeving en zichzelf. Het biedt leerlingen emotionele steun, voorkomt dat zij het doelwit van agressie worden en het stelt ze in staat om de vaardigheden te oefenen die ze helpen hechte relaties aan te gaan met anderen.

4.1.2. Deelvraag 2

Beantwoording deelvraag 2: Wat voor effect heeft 'mediation door leerlingen' op een school?

Peermediation is een vorm van bemiddeling waarbij leerlingen zelf, andere leerlingen begeleiden bij het oplossen van hun conflicten. Maar wat is het effect van peermediation op een school? Wat is het effect op het personeel en in hoeverre beïnvloedt het de reputatie en het leefklimaat van een school? Uit onderzoeken is gebleken dat er verschillende effecten zijn van peermediation. Over het algemeen zijn er effecten waarneembaar op de leerlingen, maar ook op de leraren en de directie van een school. Tevens is gebleken dat de cultuur van een school verbeterd en hiermee de reputatie van een school positief veranderd.

In dit hoofdstuk zullen de effecten van peermediation uitgebreider aan de orde komen. Op basis van uitgevoerde onderzoeken worden de volgende effecten weergegeven:

- de effecten die leraren ondervinden;
- de effecten op leerlingen;
- de effecten op het schoolklimaat.

Effecten op leraren

De leraren en de directie van een school hebben te maken met conflicten. In het geval van conflicten kunnen de leraren drie mogelijkheden aandragen om conflicten op te lossen, namelijk arbitrage, coaching of mediation. De keuze heeft te maken met de situatie en de eigen voorkeur. Leraren worden binnen een conflict tussen leerlingen gezien als een buitenstaander met gezag. Wanneer de leraar de leerlingen bemiddeld, kan dit een negatief effect hebben op het probleemoplossend vermogen van de leerlingen zelf. Op basis hiervan blijkt dat peermediation effect heeft op het kunnen oplossen van conflicten tussen leerlingen door henzelf. (B. van der Werf, 2001)

Er is bij een openbare basisschool in Brookvale (Australië) een onderzoek uitgevoerd naar peermediation. Maar liefst 93,8% van de leraren verklaren dat zij in zekere mate een positieve verandering in het gedrag van de leerlingen waarneemt. Daarnaast verklaard 81,3% van hen dat zij een positieve verandering in de stemming van de leerlingen waarneemt. (N. McWilliam, 2010)

De leraren, die betrokken waren bij bovenstaand onderzoek, hebben ook een aantal therapeutische effecten genoemd die voor hen zelf van toepassing waren, namelijk:

- Minder emotionele belasting;
- Minder werkdruk;
- Verhoogde werktevredenheid;
- Verminderde stress;
- Verbeterde schoolomgeving.

Alle leraren waren van mening dat peermediation een positief effect heeft op studenten, leraren en de leeromgeving. (N. McWilliam, 2010)

De leraren worden ontlast, doordat leerlingen vaker zelfstandig conflicten oplossen en leerlingen leren sociale vaardigheden en ontwikkelen meer zelfvertrouwen. Het is een effectieve werkwijze door de snelheid en de informele wijze waarop leerlingen met conflicten leren omgaan. Het draagt eveneens met zich mee dat het veiligheidsgevoel bij leerlingen en leraren vergroot. Het aantal incidenten met verbaal en non verbaal geweld neemt drastisch en blijvend af. Leraren hoeven zich niet te bemoeien met conflicten tussen leerlingen en kunnen hun tijd gebruiken voor andere ondersteuningsactiviteiten. (L. Klomp, M. Lapré, 2002)

Een verminderde werkdruk, zoals geconstateerd is door L. Klomp en M. Lapré (2002) is ook geconstateerd door R. Fidder (2011). Dit is volgens hem het gevolg van de zelfstandigheid van leerlingen, die zelf hun conflicten oplossen. Tevens bemerkt hij een afname van de stress en de emotionele belasting.

Y. Zijlstra (2011) heeft aangegeven dat peermediation heeft geleid tot een positiever klimaat en een leukere werksfeer. Echter vindt zij het moeilijk om te bevestigen of de werkdruk, stress en emotionele belasting verminderd zijn, omdat dit niet is onderzocht op deze school, dus niet is aan te tonen. Maar zij is er wel van overtuigd dat peermediation een verbeterend effect heeft op de tevredenheid die leraren ervaren. De uitkomsten van de interviews staan in hoofdstuk 4.2 Fieldresearch.

Effecten op schoolklimaat

Het is aangetoond dat de lessen over de beginselen van mediation (conflictoplossend onderwijs³), gericht op leraren, ouders en alle leerlingen van een school bijdraagt aan een cultuurverandering binnen de school en de individuele omgang met conflicten. Het implementeren van mediation op een school wordt door deze lessen van conflictoplossend onderwijs bespoedigd. Hoe meer mensen de basisprincipes kennen, hoe beter mediation werkt. Het delen van kennis en vaardigheden maakt dat mediation effectief is. Bekendheid met en ondersteuning van peermediation in brede zin, waarbij directie, administratie, ondersteunend personeel en ouders (in thuis – en buurtsituaties) betrokken zijn, leidt tot een snellere acceptatie en bredere toepassing. Het inbouwen van conflictoplossend onderwijs in het curriculum en het volledig implementeren van peermediation in de school is van groot belang voor de continuïteit en de effectiviteit van peermediation trainingen. (T.S. Jones, 2000).

Er is een onderzoek geweest bij middelbare scholen in vier staten van de Verenigde Staten gedurende drie jaar. Het project heette het National Curriculum Integrator Project. (Compton, 2002; Jones en Sanford, 2003; Jones, Sanford en Bodtker, 2001) Bij dit project waren meer dan duizend leerlingen betrokken. Dit project heeft zeer sterke positieve effecten op het klimaat aangetoond. Eén groep kreeg les van een ervaren NCIP leraar en de andere groep door een nieuwe NCIP leraar. De leraar uit de eerste groep ervaarde meer ondersteuning door leerlingen, meer samenhang tussen leerlingen, meer veiligheid en een meer constructieve beheersing van conflicten. Deze effecten waren echter in beide groepen hoger, dan de controle groepen. Opvallend is het feit dat de NCIP groepen gedurende het jaar een beter klimaat ervoeren, terwijl dit bij de controle groepen afnam. (T.S. Jones, and R. Sanford, 2001)

Het is bewezen in het buitenland, waar peermediation langer dan in Nederland wordt toegepast, dat de brede aanpak, de effectiviteit van de mediation ten goede komt en de capaciteit van alle leerlingen vergroot wordt ten opzichte van conflicten. De cultuur op de school transformeert. (D. Brunt, *niet gepubliceerde bron*)

Er is bewezen dat conflictoplossend onderwijs het klas- en schoolklimaat, vooral op basisscholen, verbetert. Dit is een uitkomst wat mede voort komt uit de CPMEP resultaten. Deze tonen namelijk aan dat peermediation het schoolklimaat op lagere niveaus aanzienlijk kan verbeteren. (T.S. Jones, 2001) De bewijzen van deze verandering in het schoolklimaat is specifiek te zien in het lagere onderwijs/ basisscholen (L. Nelson-Haynes, 1996) (B. van der Werf, 2001) (Dekker en Krooneman, 2008) (D. Brunt, *niet gepubliceerde bron*).

---

³ Onderwijs dat bestaat uit lessen over de omgang met conflicten en de beginselen van mediation.

Tevens deed Nelson-Haynes (1996) onderzoek in de Dallas Public Schools. Zij toonde aan dat peermediation een positief effect heeft op de perceptie van het schoolklimaat van basisschoolleerlingen. Ook Burrell, Zirbel en Allen (2003) voerden een onderzoek uit met betrekking tot peermediation. Deze meta-analyse vond plaats gedurende een periode van 18 jaar en één van de resultaten was de verbetering van het schoolklimaat door het toepassen van peermediation. (M. J. Elias, 1997) Echter is er naar de effecten van het conflictoplossend onderwijs op leraren weinig onderzoek gedaan.

Het oplossen van de conflicten leidt tot een veiligere omgeving, wat weer leidt tot een beter leerklimaat. Het verandert zodoende de cultuur binnen een school. (B. van der Werf, 2001)

Y. Zijlstra (2011) heeft aangegeven een positief effect op te merken bij de groep. Hieronder verstaat zij een betere omgang en meer begrip voor elkaar. Er zijn minder conflicten, de leerlingen beschikken over meer vaardigheden en ouders zijn positiever gestemd wat betreft het tegengaan van pesten.

Ook R. Fidder (2011) benoemd expliciet de beschikking over meer vaardigheden. Volgens hem kunnen leerlingen hier zowel binnen als buiten de schooltijden gebruik van maken.

Opvallend is het feit dat R. Fidder (2011) niet alleen spreekt over het schoolklimaat, maar ook over de naam en het imago van de school. Hij is namelijk van mening dat peermediation de school een goede en betrouwbare naam geeft.

Implementatie van ‘mediation door leerlingen’

Het succesvol implementeren van peermediation kan alleen geschieden, wanneer er een aantal belangrijke zaken in acht worden genomen. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat er draagvlak is vanuit de directie en bij leraren, leerlingen en ouders. Om draagvlak te creëren moet er een goede voorlichting zijn, naar zowel de leerlingen, ouders en leraren, over de mogelijkheden en voordelen van mediation, maar ook de nadelen ervan. Daarnaast moet een school voldoende tijd en geld beschikbaar stellen, zodat men voldoende expertise in huis kan halen, om leerlingen op te kunnen leiden tot mediators. (B. van der Werf, 2001)

Naast draagvlak, tijd en geld is er nog een belangrijke factor. Namelijk een school waar een veilig klimaat heerst. Een veilige school hangt deels samen met peermediation. Een leerling kan door peermediation een specifieke plek innemen binnen de school. Deze plek heeft te maken met een veranderd perspectief dat ervoor zorgt dat de leerling een positieve rol gaat spelen binnen de school. De rol van een school is zowel het aanleren van de cognitieve als de sociale competenties. Onder de sociale competentie wordt het opvoeden verstaan. Middels peermediation kunnen leerlingen zelf bijdragen aan de veiligheid binnen hun school. (S. Hogenhuis, A. Pruijt en A. Peper, 2002)

De effecten die hieraan verbonden zijn, zijn vergaand. Het conflictoplossend onderwijs is erop gericht om de communicatie tussen leerlingen te verbeteren. Samen hebben zij de verantwoordelijkheid om conflicten op te lossen. Doordat zij deze verantwoordelijkheid toebedeeld hebben gekregen, zal hun zelfvertrouwen, de eigenwaarde en de empowerment⁴ worden vergroot. Dit leidt er tevens toe dat er minder corrigerende maatregelen nodig zijn, die normaliter door leraren en directie aan de leerlingen werden opgelegd. Binnen het conflictoplossend onderwijs wordt tevens duidelijk dat geweld uitgesloten is. De indirecte gevolgen zijn dat de leerprestaties van leerlingen verbeteren en leerlingen en leraren minder verzuimen als gevolg van ziekte. (S. Hogenhuis, A. Pruijt en A. Peper, 2002)

De ervaring van scholen, waar peermediation is geïmplementeerd, na verloop van tijd, is dat:

- De omgang met misverstanden op de school verholpen kunnen worden zonder een derde partij;
- De mediator, een getrainde leerling, in staat is complexe conflicten op te lossen;
- De bovenbouw besteedt minder tijd besteedt aan de conflicten, door een verhoogde zelfredzaamheid.

(D. Brunt, *niet gepubliceerde bron*)

Aandachtspunten

Om binnen een school peermediation mogelijk te maken en het bovenstaande te kunnen realiseren, zijn er een aantal aandachtspunten, namelijk:

De school heeft oog voor de samenhang tussen recht en verantwoordelijkheid zowel voor de leraren als voor de leerlingen;

- De leerlingen moeten serieus genomen worden, door leraren en directie, zodat zij betrokken worden bij een verbetering van het klimaat binnen school;
- De school heeft lesprogramma's voor het aanleren van sociale competenties;
- De school organiseert activiteiten die er op gericht zijn leerlingen mogelijkheden te geven in maatschappelijke activiteiten. (S. Hogenhuis, A. Pruijt en A. Peper, 2002)

De resultaten van peermediation programma's worden veelal zichtbaar na een periode van anderhalf tot twee jaar. De effecten van het programma is te zien aan de vermindering van doorverwijzingen naar het onderwijzend personeel of de directie van de school. Een langere termijn inspanning is dus van belang. (D. Brunt, 2001)

Conclusie

De gunstige effecten van peermediation voor zowel directie, leraren als leerlingen is duidelijk. Hieronder worden nogmaals de voordelen van mediation weergegeven.

---

⁴ Het geheel van maatregelen om in dit geval leerlingen te stimuleren zelf verantwoordelijkheid te dragen.

- Het levert tijd op: Een leraar zal in eerste instantie tijd moeten investeren in de vorm van lessen over conflictoplossing. Maar op den duur zullen leraren meer tijd hebben om les te geven, aangezien conflicten ongemerkt veel lestijd in beslag nemen.
- Het werkt ook buiten de klas. De sfeer op school wordt verbeterd, wat door alle betrokkenen merkbaar is. Deze betrokkenen kunnen zijn: leraren, ouders en ondersteunend personeel op een school.
- De leerlingen leren problemen te vermijden. Het conflictoplossend onderwijs stelt de leerlingen in staat om een keuze te maken in de benaderingswijze van een conflict. Op deze manier kunnen zij vergaande problemen voorkomen. Daarnaast hebben leerlingen die op een verantwoorde manier met hun conflicten omgaan, meer zelfvertrouwen en zijn zij assertiever.
- De leraren hebben minder last van stress. De leraren hoeven geen oplossingen meer te creëren. De conflicten van de leerlingen blijven namelijk bij de leerlingen. In het begin zal het moeilijk zijn voor een leraar om neutraal te blijven, in het begin is dit moeilijk. Maar als hij of zij hier in slaagt, zal het de emotionele last aanzienlijk verlichten.

4.2 Fieldresearch

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van het fieldresearch/ de interviews.

4.2.1 Samenvatting interview 1

(Bijlage A: vragenlijst)

Interview met: Mediatorcoördinator Yvonne Zijlstra van basisschool De Riemsloot te Appelscha.

De Riemsloot is een school die peermediation in het programma heeft. Yvonne Zijlstra, de geïnterviewde is mediatorcoördinator en neemt een grote plaats in binnen het proces.

In een schooljaar zijn er ongeveer 5-6 conflicten die doorverwezen worden naar een mediator.

De mediators zijn leerlingen die worden geselecteerd vanuit de trainingen die gegeven worden aan de bovenbouw van de school, de leerlingen zijn dan 10 jaar (dit vond Yvonne ook een goede leeftijd om met mediation te starten). De trainingen zijn aangepast op leeftijd. Per klas worden er 2 mediators geselecteerd en in totaal waren het 12 mediators die ingezet worden. Dit schooljaar is dat veranderd omdat er minder conflicten naar de mediators gaan, dit jaar zijn er 6 mediators ingezet. De trainingen voor de mediators zijn allemaal hetzelfde per leeftijdscategorie.

De school merkt effect door de peermediation. Niet alleen bij de mediators maar ook het gehele klimaat van de school veranderd. De leerlingen weten door middel van de trainingen hoe zij om moeten gaan met conflicten en de houding veranderd daardoor. De vaardigheden

van mediators verbeteren zich ook. Sociale vaardigheden groeien en ook de mate van zelfredzaamheid en zelfvertrouwen stijgt. Leerlingen krijgen een positief effect mee van empowerment en het hoogst werd er bij dit interview gescoord op de effect van communicatie en empathie (vooral bij de mediators). In het totaal heeft de school minder te kampen met conflicten omdat deze al snel worden uitgesproken en ervaren positieve groei in de vaardigheden bij de leerlingen (door de algemene training aan alle leerlingen). Daarbij reageren de ouders ook erg positief voornamelijk met betrekking tot pesten (de reden waarom de school peermediation heeft ingevoerd). De ouders zien daarnaast effecten in de thuissituatie ten opzichte van conflicten.

Er zijn vele positieve effecten voor leerlingen noemde Yvonne Zijlstra hierboven. Ook leraren hebben baat bij het project. Zij ervaren dat de groepssfeer verbeterd en het daarom leuker is om les te geven. Er is een betere omgang met elkaar en ze vinden het fijn dat ze de vaardigheden aanleren bij de leerlingen en groei in zelfvertrouwen ontdekken. In de vraag over de voorbeelden van tevredenheid met betrekking tot de werkdruk, de verminderde stress en een minder emotionele belasting aarzelde Yvonne Zijlstra. Zij vindt het moeilijk te bewijzen of dit daadwerkelijk voortvloeit uit peermediation en vindt dat zo hard beredeneerd.

Daarbij is het echter wel belangrijk dat iedereen op de hoogte is van mediation en zich daarvoor inzet. Dit betreft, ouders, leraren en leerlingen maar ook personeel op de school. Voor de leraren is het vooral belangrijk dat zij hun eigen denkwijze en gedrag veranderen, dat zij niet het conflict van leerlingen willen oplossen maar ruimte geven om dit zelf te doen. Bij de ouders is het vooral belangrijk dat zij weten wat mediation is en hoe dit wordt ingezet op de school zodat zij hun kinderen kunnen steunen. Ook merken de ouders in het privéleven van de kinderen veel positieve effecten. De kinderen spreken zelfs de ouders aan als de ouders bijvoorbeeld niet naar elkaar luisteren in een meningsverschil. Voor de school betekent betrokkenheid en gezamenlijkheid erg veel. Samen kiezen voor de invoering van het project en samen een goede voorlichting hebben. De betrokkenheid en motivatie met elkaar helpt voor de kans van slagen. Kortom het betekent dat iedereen die betrokken is met school, gemotiveerd moet zijn en zich inzet voor een positief resultaat.

Geslacht komt in dit interview als minder belangrijk aspect naar voren. Op deze school gebeuren de trainingen gezamenlijk (meisjes en jongens bij elkaar). Ook met de keuze van mediators wordt er geen rekening gehouden met geslacht, desondanks is er wel een mooie verdeling uitgekomen dat er een evenredig aantal jongens als meisjes mediator zijn.

Er zijn ook een aantal vragen geweest met betrekking tot conflicthanteringstrategieën en de werkwijze op de school. Deze school vindt negeren of ontlopen geen goede conflicthanteringstrategie omdat er dan geen oplossing is gevonden. Zij werken voornamelijk met het oplossen met of zonder mediator en als het een ingewikkeld conflict is stapt de

mediationcoördinator in, daarbij kunnen ook ouders betrokken worden. De mediationcoördinator heeft na elk mediationgesprek van leerlingen altijd een gesprek achteraf om te bekijken hoe het is gegaan. Daaruit heeft zij vaak gehoord dat het fijn is te praten met de leerlingmediators omdat zij het probleem direct begrijpen en dat de drempel lager is dan bij een docent omdat deze wel eens een standje zou kunnen geven.

Yvonne Zijlstra is erg positief over peermediation en ervaart ook moeilijkheden op het verkrijgen van bewijzen voor de effecten. Zij is erg nieuwsgierig naar de resultaten en die zullen wij haar dan ook toesturen. Yvonne, hartelijk bedankt voor de medewerking aan dit interview.

4.2.2. Conclusie interview 1

De bevindingen van dit interview liggen voornamelijk in de effecten op de leerlingen, mediators, leraren, de ouders en het schoolklimaat.

De effecten op leerlingen: -De effecten op leerlingen is enorm groot. De leerlingen hebben de houding ten op zichte van conflicten veranderd en hierdoor is er een daling bij de school met betrekking tot conflicten. De zelfredzaamheid en zelfvertrouwen stijgen maar dit is moeilijker aan te tonen dan bij de mediators. De groei voor gevoel van empathie daarentegen wordt bij alle leerlingen als hoogste gescoord, namelijk een volledig (5) evenals het positieve effect op communicatie.

De effecten op mediators:

De effecten op mediators zijn het allergrootst. Zij groeien in sociale vaardigheden, zelfredzaamheid, zelfvertrouwen, gevoel voor empathie, empowerment, communicatie en houding. Hierbij nogmaals te vernoemen dat de groei voor empathie en communicatie het hoogste scores.

De effecten op leraren:

De leraren ervaren een beter werkklimaat. Ze vinden het fijn als conflicten opgelost worden en merken een betere omgang tussen de leerlingen. Hierdoor ontstaat er een goede groepssfeer en werkt de leraar beter voor de klas en ervaart dit ook als leuker. Ze vinden het ook fijn dat de kinderen vaardigheden leren en meer zelfvertrouwen krijgen.

De waargenomen effecten door ouders:

De ouders worden ook betrokken in het gehele proces en moeten toestemming geven als zijn of haar kind mediator wordt. Ouders merken positieve effecten. In het verleden hebben ouders geklaagd omdat de school te weinig ingreep met pesten (de reden van invoering van peermediation). Hierover spreken de ouders nu in tevredenheid en merken in de thuissituatie ook dat kinderen groeien in de omgang met conflicten.

De effecten op het schoolklimaat:

Het schoolklimaat veranderd in positieve zin. De leerlingen hebben een betere omgang met elkaar en daardoor verbeterd de sfeer. De conflicten worden sneller opgelost en zijn er in mindere mate, waardoor er minder mediators zijn ingezet dit jaar. Er is minder last van pesten en iedereen heeft een positieve houding ten opzichte van peermediation.

Werkbaarheid van peermediation:

Het is van belang dat iedereen in en rond de school zich inzet voor de peermediation. Dit houdt in dat ouders weten wat het inhoudt en de kinderen steunt, kinderen het toepassen en enthousiast zijn en mediators goed opgeleid worden. Daarnaast is het voor de school belangrijk dat er sprake is van gezamenlijkheid en betrokkenheid. Samen moet de keuze gemaakt worden om dit programma in te zetten en de betrokkenheid hiervoor moet groot zijn. Leraren worden opgeleid en moeten hun gedrag aanpassen zodat de ruimte maken voor leerlingen om conflicten zelf op te lossen in plaats van in te grijpen.

4.2.3. Samenvatting interview 2

Interview met: Mediationcoördinator Rien Fidler van basisschool Louise de Coligny.

De basisschool ' Louise de Coligny is een school die peermediation in het schoolprogramma heeft. De geïnterviewde is mediationcoördinator en leraren van groep 5 en 6.

Op deze basisschool wordt inmiddels 8 jaar gebruik gemaakt van peermediation. De school is het tot op heden prima bevallen. Het toepassen van peermediation heeft verschillende effecten op de leerlingen en leraren.

De leerlingen kunnen in groep 6 beginnen met de cursussen als ze een mediator willen worden. De cursus bestaat uit 6 lessen van 6 weken. Er wordt wekelijks één les gegeven waarin elke keer een andere thema aanbod komt. De thema's die aanbod kunnen komen zijn: 'goed luisteren', 'lichaamstaal', 'goede vragen kunnen stellen' etc. Pas aan het eind van deze 6 lessen worden de onderstaande drie vragen gesteld aan de leerlingen:

1. Zou je graag een mediator willen worden?
2. Zo niet, zou je het wel willen leren?
3. Zou je het wel kunnen om een mediator te worden?

Jaarlijks worden vier mediators uitgekozen, namelijk twee meisjes en twee jongens. De geslaagde mediators krijgen hiervoor een certificaat. Dit wordt officieel georganiseerd, waarbij ouders aanwezig zijn. De leerlingmediators kunnen vanaf groep zes t/m groep acht als mediator optreden. Zodra de leerlingen de school verlaten, zijn zij geen mediator meer binnen deze school.

Conflicten ontstaan dagelijks. Mediabele conflicten komen meestal één keer per twee weken voor binnen deze school. Er wordt dan één meisje en één jongen uitgekozen om als mediator op te treden. Mocht er naar vooraf duidelijk worden dat een van de partijen een vriendin of

een vriendje van de mediator is dan wordt er een andere mediator ingeschakeld. Ieder sessie duurt ongeveer 20 min. Mochten de partijen niet tot een oplossing komen in één sessie dan maken de mediators een vervolgspraak.

De vorm van deze conflictbeslechting door leerlingen zelf, wordt als erg fijn en effectief voor de leraren, ervaren. Dit omdat zij dan meer tijd, aandacht en energie hebben voor andere zaken binnen de school. Daarnaast is het ook erg leerzaam voor de leerlingen om zelf tot oplossingen te komen. Ze leren hoe ze conflicten moeten oplossen en waarom het van belang is dat conflicten opgelost worden.

4.2.4. Conclusie interview 2

Al acht jaar past deze school peermediation toe. Dit heeft er toe geleid dat de school volgens Rien Fidder een goede en betrouwbare naam heeft. De effecten zijn op verschillende manieren merkbaar. Leraren ervaren een lagere werkdruk, minder stress en een lagere emotionele belasting. Dit komt mede door dat de leraren door peermediation het zelfvertrouwen van leerlingen vergroot. De leerlingen weten hoe zij met conflicten om kunnen gaan. Hier hebben zij profijt van in hun privéleven.

De peermediation heeft een positieve bijdrage aan de vaardigheden die leerlingen aanleren. Een aantal positieve effecten zijn onder andere de toename van het zelfvertrouwen, de leerlingen ontwikkelen empathie en een vergrote zelfredzaamheid. Kortom, de leraren, leerlingen en ouders zijn erg positief over deze vorm van conflictbeslechting.

Hartelijk dank aan de heer Rien Fidder voor zijn deelname aan dit interview.

5. Conclusies en discussie

Vanuit de desk- en fieldresearch resultaten, is de onderstaande conclusie ontstaan.

5.1 Conclusie

Het onderzoek is gedaan teneinde antwoord te geven op de centrale vraag:

Wat is het effect van 'mediation door leerlingen binnen het basisonderwijs?

Deze vraag is het startpunt van het onderzoek. Om het onderzoek zo goed mogelijk te onderbouwen is er gekozen voor zowel desk- als fieldresearch. Naar aanleiding van de centrale vraag zijn er passende deelvragen geformuleerd.

Hierbij volgen de conclusies die na beantwoording van de deelvragen gesteld zijn en die tevens ook een antwoord geven op de centrale vraag.

Positieve effecten

Peermediation heeft veel positieve effecten op leerlingen. Effecten die betrekking hebben op de leerlingen zelf en waar voldoende bewijsstukken voor gevonden zijn om uitspraken over te kunnen doen zijn; de ontwikkeling van zelfvertrouwen, een vergrote zelfredzaamheid en een positieve verandering in omgang met anderen. Daarna zullen ook de effecten op de school besproken worden. Allereerst de effecten op het schoolklimaat, gevolgd door de effecten die leraren ervaren.

Zelfvertrouwen

Allereerst neemt het zelfvertrouwen van de leerlingen toe door peermediation, doordat het gevoel van bekwaamheid en competent zijn wordt bevorderd. Leerlingen ontwikkelen door peermediation nieuwe vaardigheden en krijgen de kans deze toe te passen bij conflicten. Door het succes dat zij hierbij ervaren, worden zij aangemoedigd hiermee door te gaan (Dr. Boeree, 2006). Leerlingen vellen hierdoor ook oordelen over zichzelf en schatten hun eigenwaarde over het algemeen beter in (Feldman, 2009). Een sterk gevoel van eigenwaarde leidt tot hoge verwachtingen over prestaties, waardoor de leerling zich meer inspant en minder angst ervaart, wat vervolgens weer leidt tot daadwerkelijk succes (Feldman, 2009). Kortom, de leerlingen belanden gemakkelijker in een cyclus van succes.

Vergrote zelfredzaamheid

Het positieve zelfbeeld dat wordt ontwikkeld door de leerlingen, heeft ook een positieve invloed op de zelfredzaamheid van hen. De zelfredzaamheid vergoot, doordat de leerlingen de aangeleerde vaardigheden en het mediationproces, wat zij dagelijks op school toepassen, ook in hun privéleven gebruiken. Op deze manier kunnen zij voorkomen dat conflicten in hun privéleven escaleren (Fidder, 2011). Hoe groter de zelfredzaamheid van de leerling is, hoe minder hij of zij de omgeving belast. Zelfredzaamheid bevordert hierdoor de acceptatie van de omgeving en vergroot de kans op een plek binnen de maatschappij (Berg de, Stegehuis, Tensen, & Verdouw, 2002).

Omgang met andere leerlingen

Door peermediation verbetert de omgang met andere leerlingen (Zijlstra, 2011). Leerlingen ontwikkelen meer empathie, ervaren meer emotionele steun en worden in staat gesteld met vaardigheden te oefenen, die hun helpt nieuwe, hechte relaties aan te gaan (Harris, 1998). Leerlingen kunnen hun woede beheersen en tonen begrip naar anderen toe. Daarnaast is het benaderen van een peermediator laagdrempeliger voor leerlingen, dan het benaderen van een docent als er sprake is van een conflict. Dit doordat zij minder angstig zijn om te praten over het conflict (Zijlstra, 2011).

Verbeterd schoolklimaat

Het schoolklimaat en de omgeving worden eveneens door peermediation in positieve zin verbeterd. De leerlingen hebben betere relaties binnen de school en het pesten binnen de school wordt aanzienlijk verminderd. (Cremin, 2002) (N. McWilliam, 2010) De cultuur op een school transformeert door de toepassing van peermediation. (D. Brunt, *niet gepubliceerde bron*) Er is bewezen dat conflictoplossend onderwijs het klas- en schoolklimaat, vooral op basisscholen, verbeterd. De bewijzen van deze verandering in het schoolklimaat is specifiek te zien in bij basisscholen. (L. Nelson-Haynes, 1996) (B. van der Werf, 2001) (Dekker en Krooneman, 2008) (D. Brunt, *niet gepubliceerde bron*)

Peermediation draagt eveneens bij aan het veiligheidsgevoel van leerlingen en leraren. Het aantal incidenten met verbaal en non verbaal geweld neemt drastisch en blijvend af. Leraren hoeven zich niet te bemoeien met conflicten tussen leerlingen en kunnen hun tijd gebruiken voor andere ondersteuningsactiviteiten. (L. Klomp, M. Lapré, 2002)

Effecten ervaren door leraren

De leraren van een school ervaren effecten voor henzelf door de toepassing van peermediation. Uit diverse onderzoeken blijkt dat zij een minder emotionele belasting, een lagere werkdruk, een verhoogde werktevredenheid, minder stress en een verbeterd schoolklimaat ervaren. (N. McWilliam, 2010) Tevens toont onderzoek aan dat leraren meer ondersteuning door leerlingen kregen, meer samenhang tussen leerlingen, meer veiligheid en een meer constructieve beheersing van conflicten waarnamen. (T.S. Jones, R. Sanford, 2001) Ook zijn er minder corrigerende maatregelen nodig, die normaliter door leraren en directie aan de leerlingen werden opgelegd. De indirecte gevolgen van peermediation zijn dat de leerprestaties van leerlingen verbeteren en leerlingen en leraren minder verzuimen als gevolg van ziekte. (S. Hogenhuis, A. Pruijt en A. Peper, 2002)

Uit veldonderzoek is een verminderde werkdruk gebleken, zoals ook is geconstateerd door L. Klomp en M. Lapré (2002). Tevens is gebleken dat er een afname is van de stress en de emotionele belasting voor de leraren. Peermediation heeft geleid tot een positiever schoolklimaat en een leukere werksfeer. Mede door peermediation krijgt de school een goede en betrouwbare naam.

Afsluiting

De gunstige effecten van peermediation voor zowel directie, leraren als leerlingen is duidelijk. Het levert tijd op. Een leraar zal in eerste instantie tijd moeten investeren voor de lessen over conflictoplossing. Maar op den duur zullen leraren hierdoor meer tijd hebben om les te geven. De leraren hebben minder last van stress. De conflicten van de leerlingen blijven namelijk bij de leerlingen. Het werkt ook buiten de klas. De sfeer op school wordt verbeterd, wat door alle betrokkenen merkbaar is. Deze betrokkenen kunnen zijn leraren, ouders en ondersteunend personeel op een school. De cultuur van een school verbetert en hierdoor krijgt de school een goede reputatie.

5.2 Discussie

Het korte tijdsbestek van het onderzoek heeft tot een aantal discussiepunten geleid, welke moeten worden meegenomen voor een eventueel vervolgonderzoek, hierdoor zal de validiteit en betrouwbaarheid toenemen.

Deskresearch

Er is gezocht naar de meest recente onderzoeken. Desondanks kan het voorkomen dat er een onderzoek gebruikt is wat minder recent is, doordat er op dit gebied geen recente onderzoeken te vinden waren. Voor de validiteit van dit onderzoek, is het van belang dat er onderzoeken worden geraadpleegd die gedurende langere tijd zijn uitgevoerd. Deze zijn minimaal geraadpleegd voor dit onderzoeksrapport, vanwege schaarste.

Fieldresearch

Er is fieldresearch gedaan bij twee basisscholen. Dit is geen representatief aantal. Voor een volgend onderzoek is het dan ook raadzaam om uitgebreider fieldresearch te doen.

De contactgegevens van deze basisscholen hebben wij verkregen via Ronald Westerbeek. Echter zijn er meer scholen die aan peermediation deelnemen. Om een betrouwbaarder beeld te krijgen, is er dus meer fieldresearch nodig.

Methodiek

Fieldresearch is gedaan door het afnemen van interviews. De interviews zijn telefonisch afgenomen, omdat het niet mogelijk was binnen dit tijdsbestek de scholen te bezoeken. Interviews telefonisch afnemen is lastig, omdat er sneller communicatiefouten kunnen ontstaan. Men kan elkaar verkeerd interpreteren, waardoor de resultaten van het fieldresearch onbetrouwbaar kunnen zijn.

Doelgroep

Er is gekozen om de doelgroep af te bakenen en alleen op basisschoolleerlingen te richten, vanwege het korte tijdsbestek. Peermediation vindt niet alleen plaats op basisscholen, maar ook op middelbare en hogere scholen.

6. Advies

Het advies betreft verschillende onderdelen namelijk; suggesties voor de leerlingen, suggesties voor de school, suggesties voor vervolgonderzoek, suggesties voor implementatie van “mediation door leerlingen” en de visie op “mediation door leerlingen”. In deze onderdelen zal besproken worden wat de beste acties zijn om te ondernemen en wat de reden daartoe is. Gedurende het onderzoek is gebleken dat onderzoek naar effecten van peermediation moeizaam verloopt vanwege het tijdsbestek wat nodig is om aan te kunnen tonen wat de effecten zijn. Hierop volgt aansluitend als advies dat het verstandig is om langdurige onderzoeken nodig zijn om harde bewijzen te geven voor de effectiviteit van peermediation.

Suggesties voor de leerlingen

Voortvloeiend uit de positieve effecten op de leerlingen die deelnemen aan peermediation is het advies als volgt: Het basisonderwijs zou peermediation in moeten voeren om positieve effecten bij de leerlingen te constateren. Deze positieve effecten betreffen het volgende:

- Het zelfvertrouwen groeit
- De zelfredzaamheid verbeterd
- Er is een betere omgang met anderen
- Er is een ontwikkeling van gevoelens van bekwaamheid en competent zijn bij leerlingen
- De sociale relaties worden beter onderhouden en ontwikkeld
- De communicatieve vaardigheden verbeteren
- Er is een betere reactie op noodsituaties
- De woede kan beheerst worden
- Er is meer begrip voor anderen
- De sociale competenties groeien
- De vaardigheden met betrekking tot conflicthantering nemen toe
- De positieve effecten werken voort in de thuissituatie
- Assertiviteit groeit
- De drempel is voor de leerling lager om naar een leeftijdgenoot te stappen

Suggesties voor de school

Voortvloeiend uit de positieve effecten op een school die deelneemt aan peermediation is het advies als volgt: Het basisonderwijs zou peermediation in moeten voeren om positieve effecten op de school te constateren. Deze positieve effecten betreffen het volgende:

- Verminderde werkdruk
- Minder emotionele belasting
- Verhoogde werktevredenheid
- Verminderde stress
- Verbeterde schoolomgeving

- Veiligheidsgevoel
- Een verbeterd schoolklimaat
- In de bovenbouw wordt er minder tijd besteed aan conflicten
- Het levert tijd op

Suggesties voor vervolgonderzoek

Uit het onderzoek is gebleken dat de effectiviteit van peermediation te maken heeft met bepalende factoren namelijk:

- De betrokkenheid en gezamenlijkheid van het personeel op school
- De betrokkenheid en gezamenlijkheid van de leerlingen op school
- De motivatie van het personeel, de leerlingen en de ouders
- De leerlingen dienen serieus genomen te worden door het personeel zodat zij betrokken worden bij een verbetering van het klimaat
- De school moet lesprogramma's aanbieden voor het aanleren van sociale competenties en kennis
- De school moet activiteiten organiseren die erop gericht zijn leerlingen mogelijkheden te geven in maatschappelijke activiteiten
- De leraar moet een omkeer maken in zijn gedrag. Hij zal tijd en ruimte moeten geven in de vorm van lessen maar ook om conflicten op te lossen. De leraar zal moeten leren dat hij niet te snel moet ingrijpen.
- Het onderwijs moet ingesteld op conflictoplossend onderwijs waarbij de verantwoordelijkheid bij de leerlingen ligt
- Alle betrokkenen rondom peermediation dienen achter het programma te staan
- De trainingen dienen afgestemd te zijn op sekse en leeftijd
- De omgang met neutraliteit dient een grote invulling te hebben binnen het programma

Visie op "mediation door leerlingen"

Vanuit de opdracht voor dit onderzoek hebben de auteurs een mening gevormd met betrekking tot peermediation. Door het lezen van de literatuur en het interpreteren van de afgenomen diepte-interviews zijn de onafhankelijk, niet belanghebbende auteurs overtuigd geraakt van het feit dat peermediation een positieve uitwerking kan hebben op de ontwikkeling van de leerling. Ondanks het feit dat het moeilijk is om deze positieve uitwerking aan te tonen, raden de auteurs peermediation aan als een aanvulling op het reguliere lesprogramma. De auteurs zouden een voorstelling kunnen hebben dat de uitwerking van de positieve effecten merkbaar zijn in het hoger beroepsonderwijs met betrekking tot conflicthantering.

Literatuurlijst

Boeken

- Fisher, T., & Julsing, M. T. (2008). *Onderzoek doen; kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Wolters- Noordhoff.
- Porro, B. (1996). *Kinderen en hun rol als bemiddelaar. Conflictoplossing in zes stappen*. Oorspronkelijke titel: "Talk is out: Conflict Resolution in the Classroom" Vertaling en bewerking: Carla van Eldik Thieme & Norma Montulet. 2003 Kwintessens Uitgevers, Hilversum. ISBN 90 5788 091 1
- Schrupf, F., *peermediation, Student Manual*. Research Press. ISBN 0 87822 367 3 Jaartal onbekend
- Feldman, R. S. (2009). *Ontwikkelingspsychologie*. Benelux: Pearson Education.
- Brinkman, J. (2006). *Cijfers en spreken*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.

Internet

- Berg, M. d., Stegehuis, Y., Tensen, I., & Verdouw, I. (2010, 12 19). *Niet zomaar ADL-lijst*. Opgeroepen op december zondag, 2010, van Hogeschool Amsterdam: <http://www.ece.hva.nl/trefpunt/20-adlijst.pdf>

Artikelen

- Hogenhuis, Pruijt, Peper. "De introductie van peermediation in Rotterdam", 2002.
- Werf, van der. "Mediation door leerlingen; een bijdrage aan een veiliger schoolklimaat", 2001.
- Dekker, Krooneman. "Leerlingenbemiddeling in het basis- en voortgezet onderwijs", 2008.
- Brunt, D. "De transformatieve kracht van mediation. Ervaringen uit de wereld van het onderwijs" *Mediation door leerlingen*. Jaartal onbekend.
- McWilliam, N. "A school peer mediation program as a context for exploring therapeutic jurisprudence (TJ): Can a peer mediation program inform the law?", 2010.
- Elias, M. J.,(ed.) "Promoting Social and Emotional Learning: Guidelines for Educators. Alexandria", Va.: Association for Supervision and Curriculum Development, 1997.
- Compton, R. "Discovering the Promise of Curriculum Integration: The National Curriculum Integration Project." *Conflict Resolution Quarterly*, 2002.
- Jones, T. S., and Sanford, R. "Building the Container: Curriculum Infusion and Classroom Climate." *Conflict Resolution Quarterly*, 2003.
- Jones, T. S. (2004). *The Field, the Findings and the Future*. *Conflict Resolution Quarterly*.

- Jones, T.S. "Conflict Resolution Education: The Field, the Findings, and the Future", 2004.
- Jones, T.S. (ed) "Does it work? The case for conflict education in our nation's schools" Conflict resolution education network, 2000.
- Timmer, M., Leeuwen, D. v., Sipma, F., Dieleman, R., Willigen, M., & Vermeulen, A. (2010). *Veldonderzoek mediation in de praktijk*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

- Bell, S.K., Coleman, J.K., Anderson, A., Whelan, J.P. "The effectiveness of peer mediation in a low-ses rural elementary school", 2000.
- Cremin, H. "Pupils resolving disputes: succesful peer mediation schemes their secrets" Vol. 17, No. 3, 2002.
- Johnson, D.W., Johnson, R., Mitchell, J.(ed.) "Effectiveness off conflict managers in an inner-city elementary school" , 2001.
- Johnson, D.W., Johnson, R., Mitchell, J.(ed.) "The impact of conflict resolution training on middle school students" Journal of social psychology, 1997.
- Johnson, D.W., Johnson, R., Mitchell, J.(ed.) "Conflict- resolution training and middle school students: integrative negotiation behavior" Journal of applied social psychology, 1996.
- Doerfler, J. M. (1995). Erikson's stages of industry versus inferiority and identity versus identity diffusion: An examination of gender differences. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences* .
- Boeree, C. G. " Personality Theories, Erik Erikson". Shippenburg: Shippensburg (Pennsylvania) University Psychology Department, 2006.
- Dudley, B. Peer mediation and negotiation in the middle school: An investigation of training effects: "Dissertation abstracts international section A: Humanities and social sciences", 1995.
- Harris, J. "The nature assumption: Why children turn out the way the do" New York: Free Press, 1998.
- Laursen, Hartup, & Kopas. "Toward understanding peer conflict". Merrill-Palmer Quarterly, 1999.
- Nelson-Haynes, L. "The Impact of the Student Conflict Resolution Program in Dallas Public Schools." *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 1996.
- Thomasian, F., & Coats. "Adoloscents with higher social skill are better liars" Journal of nonverbal behavior, 1999.

Overig

- Groothuis, M., & Westerbeek, R. "Opdracht HU, namens Stichting Mediation door leerlingen", Amsterdam, 2010.

- Fidler, R. (2011, Januari 5). Peermediation op de Louise de Coligny school, te Ede. (M. Safi, Interviewer)
- Zijlstra, Y. (2011, Januari 6). Peer mediation op de Riemsloot school, te Appelscha. (S. Zuidhoek, Interviewer)

Bijlage A: Interview 1.**Vragenlijst voor het interview**

Datum:	06-01-2011
Basisschool:	De Riemsloot
Geïnterviewde:	Yvonne Zijlstra
Interviewer:	Sabine Zuidhoek
Functie:	Mediationcoördinator
Plaats:	Appelscha

Algemeen

1. Wat houdt peer mediation in?

Op deze school worden kinderen opgeleid tot peer mediation. Alle kinderen op de school, vanaf de bovenbouw krijgen 8 lessen in het omgaan met conflicten. Daaruit worden 2 mediators gekozen per klas. Normaal waren dat 12 mediators, dit jaar hebben wij dit vanwege vermindering van conflicten gehalveerd naar 6 mediators.

2. Wordt er op uw school peer mediation toegepast?

Ja

3. Hoeveel conflicten spelen er gemiddeld per schooljaar?

Er spelen meerdere conflicten maar 5 of 6 conflicten worden door mediators opgelost. We hebben gemerkt dat door de invoer van het programma en de lessen die de kinderen krijgen dat zij zelf een conflict al aangaan en oplossen.

Mogelijke positieve effecten

4. In hoeverre leidt peer mediation tot betere academische prestaties?

Niet 1 2 3 **4** 5 *Volledig*

5. In hoeverre leidt peer mediation tot een betere houding ten opzichten van het conflict?

Niet 1 2 3 4 **5** *Volledig*

6. In hoeverre leidt peer mediation tot verhoogde zelfredzaamheid?

Niet 1 2 3 **4** 5 *Volledig*

Voornamelijk in de bovenbouw, dit is het gemiddelde.

7. In hoeverre leidt peer mediation tot verminderende discipline problemen zoals schorsing?

Deze vraag is niet van toepassing. Voordat de school begon met peermediation had de school hier al weinig mee te maken.

8. In hoeverre lijdt peermediation tot verhoogd zelfvertrouwen?

Niet Volledig
1   2   3   4   5

9. In hoeverre heeft peermediation een positief effect op pesten?

Niet Volledig
1   2   3   4   5

Dit is de reden waarom de school met het programma is gestart. De reacties van de ouders was dat de school te weinig deed aan pesten.

10. In hoeverre heeft peermediation een positief effect empowerment?

Niet Volledig
1   2   3   4   5

11. In hoeverre heeft peer mediation een positief effect op agressief gedrag

Niet van toepassing

12. In hoeverre lijdt peer mediation tot het ontwikkelen van empathie?

Niet Volledig
1   2   3   4   5

13. In hoeverre heeft peermediation een positief effect op de communicatie.

Niet Volledig
1   2   3   4   5

14. Welke positieve effecten van peer mediation kunt u nog meer benoemen, die niet zijn benoemd

De kinderen leren op een andere manier kijken naar conflicten. In plaats van een conflict te zien als een probleem, zie ze dit als een kans. Door de 8 lessen die de kinderen ontvangen, merken wij duidelijk verschil in de omgang met elkaar.

Weerstand

15. Welke factoren leveren mogelijke probleem bij het slagen van een peer mediation proces?

De kinderen moeten vrijwillig meedoen aan het proces, dit gebeurt niet altijd. Ook is het van belang dat leraren een omslag maken in hun gedrag. Zij moeten loslaten dat zij de conflicten op willen lossen maar dit aan de kinderen overlaten.

16. Wat zijn minder positieve effecten van peer mediation bij kinderen?

Niet.

17. Vanaf welke leeftijd denkt u dat kinderen de neutraliteit kunnen bewaken?

10

18. Hoe gaan kinderen met neutraliteit om?

Als mediationcoördinator vraag ik of de kinderen de mediation kunnen doen en of zij daarbij onpartijdig kunnen zijn. Wij zijn een kleine school, dus iedereen kent elkaar. Als iemand moeite heeft met zijn partijdigheid, laten we het over aan een ander mediator. Over het algemeen voorkomen we hierbij wel dat de kinderen geen mediation doen bij klasgenoten.

Betrokkenen

19. Wat voor betrokkenheid en motivatie hebben de ouders binnen het mediationproces en wat betekent dit voor het mediationproces?

De ouders worden uitgenodigd voor een informatieavond waarbij ze uitleg krijgen over mediation. Vervolgens komt er een aparte informatieavond voor de ouders van de kinderen die zijn geselecteerd om mediator te worden. Na deze avond moeten de ouders toestemming geven dat zijn of haar kind mediator wordt. Het is nog niet gebeurd dat dit wordt afgewezen. Vanuit de ouders hebben we veel goede reacties gekregen en ook thuis merken zij verschil bij de kinderen. Het is van belang om het proces te slagen dat de ouders achter het proces staan.

20. Wat voor betrokkenheid en motivatie heeft het personeel binnen het mediationproces en wat betekent dit voor het mediationproces?

De betrokkenheid en gezamenlijkheid van het personeel staan bovenaan. Deze school heeft een avond bijgewoond over peermediation en gezamenlijk besloten dat dit positief effect kon hebben op de school. De opleiding en het veranderend gedrag zijn bepalend voor de uitwerking van het project. De leraren moeten de kinderen de ruimte geven om conflicten zelf op te lossen en niet willen inspringen.

Leeftijd & geslacht

21. Vanaf welke leeftijd denkt u dat peermediation mogelijk is (wanneer u kijkt naar de ontwikkeling van het kind)?

Kinderen vanaf 8 jaar worden bij ons op school bemiddeld door een mediator maar kinderen vanaf 10 jaar kunnen mediator worden.

22. In hoeverre is het van belang dat jongens en meisjes worden gescheiden gedurende de mediationtraining?

Niet

23. Hoeveel mediators worden er gekozen en speelt geslacht een rol in de samenstelling van de mediators?

Er worden 2 mediators per klas gekozen. Dit was in totaal 12 mediators maar door succes en vermindering van de conflicten, zijn dit er 6 geworden vanaf dit schooljaar.

Geslacht speelt daarbij geen rol.

24. Worden de trainingen afgestemd op de leeftijdscategorieën?

De trainingen per klas wel maar de mediatorlessen zijn allemaal hetzelfde.

Alternatieven

25. Naast de confrontatie aangaan met het conflict, door middel van mediation, zijn er ook nog andere conflicthanteringstrategieën zoals het ontlopen of negeren van het conflict. Wat vindt u hiervan?

Het lijkt mij prettig om een conflict uit te spreken. Ik kan me voorstellen dat in de hitte het verstandig is even weg te lopen maar met negeren en ontlopen wordt niets opgelost.

26. Welke alternatieve conflicthanteringmethoden worden er gehanteerd binnen jullie school en wat zijn de effecten van deze methodieken?

Het zelf oplossen zonder mediator, het oplossen met mediator. Als het conflict groter is dan de mediators aankunnen, kan de coördinator of de docent het overnemen en zelfs ouders kunnen daarbij betrokken worden, dit is in het geval van bijvoorbeeld een stoornis van een kind.

Naderhand vraag ik altijd na hoe de mediation is verlopen. Daarbij krijgen ze te horen dat de mediators direct het probleem begrijpen. Mediators zijn ook laagdrempeliger dan bijvoorbeeld een docent omdat deze nog wel een preek zou kunnen geven, dit wekt angst op.

Leraren en schoolomgeving

27. In hoeverre wordt de schoolomgeving beïnvloed door peer mediation?

De schoolomgeving is bij ons ten positieve beïnvloed. Er zijn minder conflicten, kinderen hebben meer vaardigheden ontwikkeld en ouders zijn positiever ten opzichte van vooral het aanpakken van pesten.

28. Heeft peer mediation effect op de perceptie van leraren en leerlingen van het school klimaat?

Ja, de leerkracht vindt het fijn als het opgelost wordt. Dit heeft een positief effect op de groep en geeft een betere omgang en begrip van elkaar. Het laatste is ook positief voor de kinderen.

29. Wat voor effect heeft peer mediation op de job- tevredenheid van het personeel op jullie school en waarom? (minder werkdruk/ verminderende stress/ minder emotionele belasting?)

Het geeft een positiever klimaat en een leukere werksfeer. Het is fijner om voor de groep te staan en leuker om te werken. Om te zeggen of de werkdruk, stress en emotionele belasting

minder zijn vind ik lastig om te zeggen omdat dat niet daadwerkelijk daardoor aangetoond hoeft te worden. Het heeft zeker een verbeterend effect.

Bijlage B: Interview 2**Interviewvragenlijst**

Datum:	06-01-2011
Basisschool:	Louise de Coligny
Geïnterviewde:	Dhr. Rien Fidder
Interviewer:	Makiz Safi
Functie:	Mediationcoördinator / Docent
Plaats:	Ede

Algemeen

1. Wat houdt peermediation in?

Als er sprake is van een conflict tussen leerlingen, dan zullen twee mediators daarin gaan bemiddelen. Het conflict wordt altijd bemiddeld door twee mediators. Dit koppel bestaat altijd uit één vrouwelijke en één mannelijke mediator, omdat ieder van hen een andere kijk heeft op de situatie. Overigens zijn deze mediators leerlingen.

2. Wordt er op uw school peermediation toegepast?

Ja, bij deze school wordt al 8 jaar gebruik gemaakt van peermediation.

3. Hoeveel conflicten spelen er gemiddeld per schooljaar?

Veel. Dit betreft ongeveer 1 keer per twee weken.

Mogelijke positieve effecten

4. In hoeverre lijdt peermediation tot betere academische prestaties?

Niet *Volledig*
 1   2   3   **4**   5

5. In hoeverre lijdt peermediation tot een betere houding ten opzichten van het conflict?

Niet *Volledig*
1   2   3   **4**   5

6. In hoeverre lijdt peermediation tot verhoogde zelfredzaamheid?

Niet *Volledig*
1   2   3   4   **5**

7. In hoeverre lijdt peermediation tot verminderende discipline problemen zoals schorsing?

Niet *Volledig*
1   2   **3**   4   5

8. In hoeverre lijdt peermediation tot verhoogd zelfvertrouwen?

Niet 1 2 3 4 5 Volledig

9. In hoeverre heeft peermediation een positief effect op pesten?

Niet 1 2 3 4 5 Volledig

10. In hoeverre heeft peermediation een positief effect empowerment?

Niet 1 2 3 4 5 Volledig

11. In hoeverre heeft peermediation een positief effect agressief gedrag

Niet 1 2 3 4 5 Volledig

12. In hoeverre leidt peermediation tot het ontwikkelen van empathie?

Niet 1 2 3 4 5 Volledig

13. In hoeverre heeft peermediation een positief effect op de communicatie.

Niet 1 2 3 4 5 Volledig

14. Welke positieve effecten van peermediation kunt u nog meer benoemen, die niet zijn benoemd?

Leerlingmediators kunnen de geleerde vaardigheden en het mediationproces die ze dagelijks op school in de praktijk uitvoeren ook in hun privéleven gebruiken. Mochten zij in hun privéleven ook in aanmerking komen met bepaalde conflicten, dan zullen zij heel snel weten hoe ze daarmee om moeten gaan en welke aspecten ervoor nodig zijn om dat conflict niet te laten escaleren.

Weerstand

15. Welke factoren leveren mogelijke probleem bij het slagen van een peermediation proces?

Tot op heden zijn wij geen enkele negatieve factor tegengekomen.

16. Wat zijn minder positieve effecten van peermediation bij kinderen?

Er zijn bijna geen negatieve effecten. Een klein negatief effect is dat als er een conflict tevoorschijn komt en er bemiddelt dient te worden dat de mediators dan z.s.m. bereikbaar moeten zijn. Dit betekent dat zij dan een les zullen missen.

17. Vanaf welke leeftijd denkt u dat kinderen de neutraliteit kunnen bewaken?

Vanaf 10 jaar.

18. Hoe gaan kinderen met neutraliteit om?

Heel goed. De lessen die gegeven worden helpen de leerlingen heel goed met hoe zij met de neutraliteit om moeten gaan. Er zijn haast geen klachten over.

Betrokkenen

19. Wat voor betrokkenheid en motivatie hebben de ouders binnen het mediationproces en wat betekent dit voor het mediationproces?

Ouders zijn een grote voorstander van deze vorm van conflictbeslechting. Als ze te weten komen dat hun kind een mediator is, dan zijn ze daar erg trots op. Daarom steunen zij ook de school hierin. Ze zijn altijd aanwezig als er diploma- of certificaatuitreikingen zijn voor de mediators. Dit wordt allemaal erg formeel georganiseerd.

20. Wat voor betrokkenheid en motivatie heeft het personeel binnen het mediationproces en wat betekent dit voor het mediationproces?

De leraren staan als een team achter deze vorm van conflictbeslechting. Zij trachten er dan ook naar dat de leerlingen blijven vertrouwen in hen. Dat stukje vertrouwen is erg cruciaal.

Leeftijd & geslacht

21. Vanaf welke leeftijd denkt u dat peermediation mogelijk is (wanneer u kijkt naar de ontwikkeling van het kind)?

Vanaf 10 jaar.

22. In hoeverre is het van belang dat jongens en meisjes worden gescheiden gedurende de mediationtraining?

Binnen deze school worden alle mediationssessies gedaan door een vrouwelijke mediator en een mannelijke mediator. De school heeft hiervoor gekozen omdat ieder geslacht een andere kijk heeft op de situatie. Daarnaast gaat het op deze manier heel goed.

23. Hoeveel mediators worden er gekozen en speelt geslacht een rol in de samenstelling van de mediators?

Jaarlijks worden er 4 mediators gekozen: 2 meisjes en 2 jongens.

24. Worden de trainingen afgestemd op de leeftijdscategorieën?

De trainingen worden gegeven vanaf groep 6. Per week wordt er 1 training gegeven. Iedere training bestaat uit een ander onderwerp. Zodra er in totaal 6 lessen gegeven zijn, wordt er een aantal vragen gesteld aan de leerlingen om te achterhalen of ze daadwerkelijk geschikt zijn om mediator te worden. De volgende vragen worden gesteld: 1) Zou je mediator willen worden? 2) Zo niet, zou je het wel willen leren? 3) Zou je het ook kunnen?.

Tot en met groep 8 kunnen de leerlingmediators mediaten. Er wordt afgestemd op de leeftijd tussen de 10 en 12 jaar.

Alternatieven

25. Naast de confrontatie aangaan met het conflict, door middel van mediation, zijn er ook nog andere conflicthanteringstrategieën zoals het ontlopen of negeren van het conflict. Wat vindt u hiervan?

Ontlopen en negeren kan ook binnen bepaalde conflicten effectief zijn, maar het is duidelijk dat dit bij de meeste conflicten niet leidt tot een oplossing.

26. Welke alternatieve conflicthanteringmethoden worden er gehanteerd binnen jullie school en wat zijn de effecten van deze methodieken?

Als de leerlingmediators er zelf niet uitkomen dan zullen de leraren zelf in actie moeten komen. De leraren gaan dan bemiddelen.

Leraren en schoolomgeving

27. In hoeverre wordt de schoolomgeving beïnvloed door peermediation?

De studentmediators kunnen hun vaardigheden buiten de schooltijden en in hun privéleven gebruiken. Daarnaast geeft dit de school een goede uitstraling. Het geeft de school een goede en betrouwbare naam.

28. Heeft peermediation effect op de perceptie van leraren en leerlingen van het school klimaat?

Ja, de leraren vinden het fijn als conflicten opgelost worden. Zij zijn ervan overtuigd dat dit een positief effect heeft op zowel de leerlingen als de school zelf. Leerlingen krijgen meer begrip voor elkaar en weten uiteindelijk hoe ze met conflicten overweg kunnen gaan.

29. Wat voor effect heeft peermediation op de job- tevredenheid van het personeel op jullie school en waarom? (minder werkdruk/ verminderende stress/ minder emotionele belasting?)

Een heel goed effect. Het geeft de leraren minder werkdruk, omdat de studenten zelf hun conflicten oplossen. Daarnaast geeft het uiteraard ook minder stress en emotionele belasting. Dit alles heeft natuurlijk een behoorlijk effect op leraren. Het spreekt eigenlijk voor zich.